

Vandring vid Harkskärsfjärden

Per-Olof Erickson

EN BLÅSIG MEN VARM och vacker dag i början av maj bestämmer jag mig för att göra en promenad längs stranden vid Harkskär.

Harkskärsfjärden har förklarats vara av riksintresse för naturvärden. Det är främst orördheten och de höga naturkvaliteterna som bildar grund för detta. Fjärden bildar en örik innerskärgård med smala storblockiga stränder. Jag börjar min vandring vid Rabbestigen strax söder om vändplanen i Harkskär. Skärgårdskaraktären är här mycket utpräglad. Överallt finns kobbar och skär. Det är mycket svårt att överhuvudtaget se öppet hav. Karaktärsväxten på öarna här är havtorn. Dess svällande knoppar lyser gulgrönt bland stenarna. Det är gott om landhöjningsmark i området. Havtornet är specialist på att först kolonisera denna jungfruliga typ av mark.

Fågellivet är rikligt här konstaterar jag omgående. Den hårda sydvästliga vinden hindrar inte de nyanlända fisktärnorna från att flyga omkring och leta efter småfisk. Utanför ett båthus upptäcker jag årets första svala. Den helt mörka ovansidan talar om att det är en ladusvala. Den har nog ganska svårt för att hitta insekter där den flyger fram över det ännu ganska kalla vattnet. Lite längre bort guppar vigg, knipor och småskrakar på den ganska oroliga vattenytan. De dyker oupphörligen efter smådjur. Energibehovet är ju ganska stort nu under t häckningsinledningen. Revir skall försvaras, bon skall byggas och ägg produceras.

Bakom en närbelägen ö simmar en svarthakedopping plötsligt ut rakt emot mig. Svarthakedoppingar hade ett bo alldeles intill Rabbestigen i fjol kommer jag ihåg. Boet låg i vattnet endast några meter framför en bänk på stranden. Jag kunde då bekvämt sitta på bänken och studera när makarna turades om att ruva äggen.

En kråka hoppar omkring på den smala stranden bakom båthuset. Jag anar att den letar efter färska mås- eller trutägg. Några måsar ligger trots allt lugnt kvar på sina bon lite längre bort.

När jag nu förflyttat mig några hundra meter norrut befinner jag mig vid Harkskärs småbåtshamn. Några enstaka båtar ligger i vattnet men de flesta finns ännu välvda på land. Vädret har ännu inte varit sådant att det lockat till sjösättning. Mellan båtarna simmar ett par svarthakedoppingar. När jag går ut på bron till den bebodda ö som ligger alldeles intill hamnen upptäcker jag ytterligare två par. Vattnet är grunt med mycket rester av fjolårsvass. Det passar ypperligt för svart-hakedoppingarna, som bygger sitt bo ute i vattnet på en bale av gammal vass.

Vid hamnens södra inlopp mellan några stenar simmar några viggpar och två storskrakar. Bakom ryggen ligger ett fritidshus med tillhörande gräsmatta. I kanten på gräsmattan närmast vattnet ser jag att en gråtrut behagat bygga sitt bo. En skata hoppar omkring strax intill. Den verkar förvånad över valet av boplat. Jag själv börjar undra hur det kommer att gå för gråtruten då stugägaren snart kommer att ta fram gräsklipparen. Farorna för häckande fåglar i Harkskär är många. Jag har tidigare nämnt kråkorna Den stora marodören är dock minken. Den har ökat kraftigt och befolkningen här ute talar om hur minken till och med klättrar upp i skrakholkarna för att vittja dem på ägg eller ungar.

Typisk vik i Harkskär med häckning av svarthakedopping. Foto: PER-OLOF ERICKSON

Jag lämnar hamnen för att på en väl upptrampad stig i skogen ta mig fram till en intressant vik vid Bladviksvägens slutända. Denna vik ligger mot norr med öppet vatten utanför. Den är dock väl skyddad av stora stenar och block längst ut. Ett bo av

svarthakedopping såg jag här förra sommaren. Tyvärr misslyckades häckningen. Kanske var det minken, som rensade boet.

Vid ankomsten till viken ser jag genast svarthakedoppingar. En fågel ligger på boet som är placerat på exakt samma ställe som i fjol. Maken eller maken flyter lojt omkring boet med huvudet instucket i fjäderskruden på ryggen. Jag befinner mig endast ca två meter från fågeln. Det är ganska typiskt för denna fågel att den är tämligen orädd av sig. När jag njuter av svarthakedoppingarnas vackra färger hör jag årets första drillsnäppa. Den kommer utifrån havet och landar på en sten vid stranden. Det karaktäristiska nigandet på stenen och det mörka nedlöpande fältet på vingknogen gör artbestämningen enkel.

På stenarna längst ute i viken häckar flera fiskmåspar. Jag kan räkna till nio ruvande fåglar. Mellan stenarna dyker fisktärnorna intensivt. Flera viggpar med den typiska svarta nacktofsen hos hannarna simmar frenetiskt omkring och småjagar varandra. Det är verkligen liv och rörelse i viken.

Utanför viken på det öppna vattnet blåser det hårt. Bland de "vita gässen" därute upptäcker jag en ensam vackert färgad ejderhanne. Honan ligger väl antagligen på ägg inte långt därifrån. Till vänster landar på vattnet fyra par småskrakar. Jag får även syn på två storskrakshannar som med sina svarta huvuden och vita kroppar vilar ut på en flat sten alldeles i vattenhinjen.

Jag lämnar denna underbara vik och följer Bladviksvägen västerut. En citronfjärilshanne fladdrar iväg till vänster och passerar en liten öppning i skogen där blåsipporna nu lyser fullt utslagna. En härlig syn! Myrorna i stacken strax intill har det varmt i solskenet. Kanske är det dessa myrors förtjänst att blåsipporna är så talrika just här. Myrorna sprider ju blåsippornas frön, därför att de älskar den lilla fettdroppe som finns på fröskalet.

Efter att ha vandrat en bit på Bladviksvägen viker jag av mot norr på en skogsstig som för mig till nästa vik. Även här finns det svarthakedopping. Denna fågel är verkligen frekvent i Harkskär. Enligt ornitologerna ökar den nu i antal i grunda havsvikar, medan den annars minskar kraftigt i t.ex. insjöarna.

En annan mycket vanlig sjöfågel i Harkskär är vigg. Framför mig kan jag nu räkna till åtminstone åtta par. En stor ljus fågel med starkt röd näbb bland viggarna gör mig speciellt intresserad. Med kikarens hjälp upptäcker jag att den har ett rostbrunt bälte tvärs över bröstet. Det blir nu lätt att artbestämma fågeln. Det är en gravand, som är en ny art i Harkskär för mig. I den ganska stora viken kan jag även upptäcka storskrak, kanadagås, fiskmå, knölsvan och havstrut.

Bortsett från ett sommarstugeområde vid Utnoravägen, som jag under min vandring har haft söder om mig, är Harkskärsfjärden i stort sett fri från fritidsbebyggelse. Det gör området till ett av de mest orörda kustavsnitten i kommunen.

Jag lämnar nu sista huset i sommarstugeområdet och följer Utnoravägen. Min destination är Sandställsudden som ligger ca 1,5 km längre bort. Denna udde är en verklig pärla. Här kan man verkligen njuta av den underbara färden.

Jag viker av från huvudvägen och följer en liten slinga av den gamla vägen. På en sträcka av ca tio meter lyser det alldeles vitt. Jag böjer mig ned och upptäcker en massförekomst av nagelört. Denna växt föredrar mycket mager, hårt packad grusig mark. Den blommar redan i slutet av april och är endast ca tre cm hög. Själva blomman är högst en halv cm i diameter. Fruktställningens utseende har givit namn åt växten. För att komma till Sandställsviken måste jag passera ett ca åtta år gammalt kalhygge. Det gör inget då marken sluttar mot havet och jag har det intensivt blåfärgade vattnet framför mig hela tiden. Vitsippor lyser upp marken och en och annan blommande säl bryter av det av spirande tallplantor gröna hygget. En grävling har rumsterat om ordentligt bredvid stigen. Djupa jordsvarta hål vittnar om sök efter feta goda daggmaskar.

När jag kommer fram till uddens spets sätter jag mig på en klippa i lä från den hårda sydvästliga vinden. Jag tar av mig ryggsäcken och plockar fram kaffe och smörgås. Jag njuter av färdkosten, solvärmens och inte minst utsikten.

Fjärden kännetecknas av grunda vikar och steniga stränder. Foto: PER-OLOF ERICKSON

Vindilar far fram och tillbaka över det annars helt lugna strandnära vattnet. Längre ut mellan Eskön i norr och Harkskär i söder går "gässen" mycket höga. En stor sten långt ute i vattnet lyser intensivt vitt i soljuset mot den mörka barrskogen på Eskön. Man skulle först kunna tro att det är is eller snö, som ligger på stenen, men det är fågelträck. Trutar och kanske även havsörnar har tydligen under en längre tid haft denna sten som favoritplats, då de vilat eller spanat efter mat.

En fiskgjuse flyger högt över udden, kanske spanande efter en lättfångad lekande gädda. Fågeln har sitt botråd inte långt härifrån. Kanske honan redan ligger där på sina nyvärpta ägg och väntar på fisken. En drillsnäppa hörs på avstånd. Storskrakar och gräsänder simmar på ömse sidor om min klippa. Bakom ryggen i skogen hörs rödhakar och svartvita flugsnappare. Lövsångarens vemodiga sång påminner mig om att det börjar bli försommar. Den sköna sommaren är alltså inte allför avlägsen.

Det är en obeskrivlig njutning att få sitta här helt ostörd i solvärmens och uppleva naturen, fåglarna mitt i den underbara Harkskärsfjärden.

Vattenblomning uppkommer höst och vår i Harkskärs övergödda grunda vikar. Foto: PER-OLOF ERICKSON

[Hillebygden, Nr. 1, 1998]